

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ДЕПАРТАМЕНТ ПУБЛИЧНА АДМИНИСТРАЦИЯ

КУРСОВ ПРОЕКТ:
ЗАЩО ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА НЕ СЕ
ПРИЕМА ЗА АЛТЕРНАТИВА НА
РЕГИОНАЛИЗАЦИЯТА?

САМОСТОЯТЕЛНА РАБОТА АДММ 930
КЪМ КУРС „УПРАВЛЕНИЕ НА МЕЖДУНАРОДНАТА ИКОНОМИКА”

Автор: Христиан Даскалов, Ф44967

10.12.2013г.,
гр. София

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	2
ГЛОБАЛЕН КОНТЕКСТ НА РЕГИОНАЛНАТА SMART СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ	3
"SMART" ФАКТОРИТЕ В SMART СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА	5
ИЗВОДИ	7
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	8
ИЗТОЧНИЦИ	8

ВЪВЕДЕНИЕ

Глобализацията и регионализацията днес са свързани повече от всякога, и всяка от двете предполага развитието на другата. В контекста на съвременните процеси на глобализация, регионализацията, особено в сфери с висока добавена стойност за икономиката като научните изследвания и иновациите, се явява все по-обективна категория, с оглед на заобикалящата „глокална“ среда, тъй като не съдържа ярките национални различия и протекционистки интереси, които не кореспондират както с потребностите и това, което е най-добро за регионалната икономика, така и с глобалния характер на постиженията в сферата на науката, развойната дейност, технологичния прогрес.

В настоящата статия ще бъде разгледан въпросът за това защо глобализацията не може да се приеме като алтернатива на регионализацията отвъд теоретичния ракурс на въпроса, в неговите приложни измерения. Ще се направи преглед на концепцията за „интелигентна специализация“ (S3) за постигане на икономически растеж за регионите, базиран на знанието. Чрез научната и приложна стойност на концепцията в европейските региони ще се докаже тезата, че регионализацията не просто не може да се разглежда като контрапункт на глобализационните процеси, а напротив – тя е успешният подход за справяне с предизвикателствата на съвременното икономическо развитие в международен план.

ГЛОБАЛЕН КОНТЕКСТ НА РЕГИОНАЛНАТА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ

Интелигентната „smart“ регионална специализация (S3) е сравнително нова концепция в сферата на публичното управление, въведена и разработена от колектив от икономически експерти от академичните среди в рамките на експертната група *„Знание за икономически растеж”*¹, сформирана през 2005г. към европейския комисар, отговарящ за науката и изследванията в Комисията „Барозу” с цел да изследва причините и решенията относно стремглавата загуба на глобална конкурентоспособност, пред която ЕС се изправя.

В своето едноименно изследване² авторите на концепцията – проф. Доминик Форей, проф. Берт ван Арк, проф. Пол Дейвид и проф. Брануин Хоул достигат до извода, че въпросът за регионалната специализация в научноизследователската, развойна дейност (НИРД) и иновациите - фундаментелни компоненти на устойчивото регионално развитие, е от особено значение за регионите, които не са глобални лидери³ в никоя от големите научни и технологични области. Нещо повече - учените установяват, че формиралите се различия в конкурентоспособността на САЩ и Европейския съюз (ЕС) се дължат именно на по-ниската икономическа и технологична специализация в ЕС както и на по-слабата възможност за приоритизиране на усилията и инвестираните ресурси на регионално ниво във все по-глобализиращата се икономика.

Точната дефиниция, която дават учените за своята концепция, е: *„Приоритизация на регионално ниво в малка секторна и технологична група, потенциално конкурентна на глобалните пазари, генерираща нови активност с глобални конкурентни предимства пред тези на останалите региони”*⁴.

¹ Съгласно описаните цели на работната група, оперираща като независимо съветническо тяло към Комисаря Янез Поточник, тя работи по политиките в подкрепа създаването, дисеминацията и практическото оползотворяване на знанието в икономиката; ролята, която заинтересованите страни имат спрямо изграждането на „общество на знанието” и укрепването на диалогът помежду им. Вж. подробно на: http://ec.europa.eu/invest-in-research/monitoring/knowledge_en.htm

² Форей, Д., Дейвид, П. и Хоул, Б., Интелигентна специализация – Концепцията, Knowledge Economists Policy Brief n° 9. ГД „Изследвания”, ЕК, 2009г.

³ В разработките на експертната група се прави принципното разделение на региони-лидери, региони-последователи (*които догонват първенците в различни технологични области*) и изоставачи региони.

⁴ Foray, D., Van Ark, B., Smart Specialisation in a truly integrated research area is the key to attracting more R&D to Europe, Policy Brief no 1, ЕС, 2007

Разликата между интелигентната специализация и класическата индустриална политика, поради която за S3 специализацията се говори като за „нова индустриална политика” (Rodrik D., 2004), произтича именно от феномена на глобализацията, вследствие на който индустриалното производство е вече фрагментирано в т.нар. „глобални вериги на добавена стойност” (ГВДС). Това превръща в икономическа единица от значение не конкретната индустрия или сектор, а отделните бизнес дейности и функции – нивото на което би следвало да се случва специализацията в новата епоха на ГВДС. Важни териториални единици пък стават не националните държави, а регионите – в под-националния и транс-национален смисъл. С други думи, интелигентната регионална специализация позволява на регионите ефективно да се насочват там, където регионалната ресурсната база – от знания и инвестиции, може да постигне конкурентно предимство и лидерство в глобален аспект⁵. А това от своя страна позволява на ЕС, посредством своите региони, да завоюва нови инвестиции, нови пазари и лидерство в международната икономика каквото отделните страни-членки не успяват, нито пък съюзът, обременен от националните различия и организационни специфики на управление.

Проф. Филип МакКан⁶ развива икономическата защита на теорията като на практика посочва, че специализацията води до секторна и структурна диверсификация (необходима за развитието на предприемаческата среда), тъй като насърчава новите връзки, синергии и разпространение на знание между предприемаческите субекти (както частни фирми и предприемачи, така и университети и отделни изследователски центрове и изследователи). Това е т.нар. елемент на „свързаност”, максимализиращ ползите от системния подход, който редом с глобалния контекст на концепцията (съсредоточен върху постигането на сравнителни предимства) и специализационния елемент (съсредоточен върху постигането на конкурентни предимства), изграждат рамката на концепцията⁷. Практически тя се разгръща посредством стратегии за интелигентна специализация, които европейските региони, сред които и българските, изработват в момента и следва да приложат в практиката, за да имат достъп до средствата по Кохезионната политика през новия програмен период 2014-2020г.

⁵ Foray, D., David, P. & Hall, B., From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation, MTEI Working Paper, Nov. 2011

⁶ Специален съветник на еврокомисаря по регионална политика Йоханес Хан, професор по икономическа география и експерт в сферата на пространствената икономика.

⁷ Del Castillo, J., Barroeta, B. & Paton, J., Converting Smart Specialisation Into a Regional Strategy, INFYDE Working Paper, Year 1 - Vol. 2 №1, 2011

"SMART" ФАКТОРИТЕ В SMART СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА

Принципните положения на регионализма зад концепцията за интелигентната специализация като средство за постигане на конкурентни предимства в глобалната икономика, бързо се превръщат в централен елемент, подпомагащ реализацията на Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж „Европа 2020”⁸ – основополагащият документ на ЕС в стратегическото планиране и програмиране до 2020г. Концепцията се превръща в основна сила, задвижваща една от водещите инициативи на Комисията по стратегията „2020”, а именно – „Съюз на иновации”⁹. Тезата на ЕК е, че ефективни инвестиции в подобни сектори, фокусирани около дългосрочния растеж на европейската икономика, в условия на недостиг на публични средства, значителни макроикономически дисбаланси в преобладаващата част от държавите-членки на ЕС и глобална конкуренция, могат да бъдат осигурени единствено посредством интегриран подход, който да максимализира иновационния потенциал на регионално ниво като не допусне сблъсък между политиките за растеж и политиките за икономии, а напротив – доведе до тяхното синергично съчетание (т.нар. *growthsterity-подход*¹⁰).

Успешното открояване на ‘smart’ факторите в smart специализацията обаче, или отличаването на това, което прави от регионализма успешната концепция във времена на глобализация, изисква вглеждане в специализацията като инструмент на регионалното развитие, отвъд бюрократичното ѝ приложение. Според идеолозите на интелигентната специализация, в основата ѝ не стоят нито идеи за „централизирано планиране“, нито за консултантско-прогностична дейност, които са направлявали индустриалната политика на ЕС и страните членки в миналото по предварително предначертан план. Наместо това, Форей и колектив описват в своята концепция за интелигентна специализация „процеса на предприемаческо откриване”¹¹ като водещ

⁸ Вж. подробно: http://ec.europa.eu/europe2020/index_bg.htm.

⁹ Вж. подробно: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/tajani/hot-topics/innovation-union/index_bg.htm

¹⁰ Повече за приложението на този „политически микс” във Финландия може да бъде намерено на: <http://vnk.fi/ajankohtaista/puheet/puhe/en.jsp?oid=359911>, последно посетен на 17.08.2013г. в 12:37ч.

¹¹ Този принцип е до толкова значим за авторите на концепцията, че според тях: „Всеки модел на интелигентна специализация, който не включва в себе си подхода на „предприемаческото откриване”, би имал напълно различен характер”. За първи път подходът на „предприемаческо откриване” е открит като водещ в процеса на специализиране като част от икономиката на развитието от Хаусман и Родрик през 2003г. Вж. подробно: Hausman, R., Rodrik, D., Economic development as self-discovery, Journal of Development Economics, vo.72, Dec. 2003

подход при разкриването на онези изследователски и иновационни области, в които регионите могат да очакват надграждане на резултатите с цел постигане на икономически расетж, базиран на привличане на нови инвестиции от глобалните пазари и осигуряване на такива за износ на технологии и know-how, отвъд технологичното пространство. В този процес, твърдят изследователите, активното участие и взаимодействие между всички заинтересовани страни е от споделен интерес, тъй като за успешната адаптация към динамичните условия на съвременната среда не е налично кодифицирано знание, а се изисква споделянето и концентрирането на локални знания и ресурси¹². Синтезът и интеграцията на знанията, които са били разпръснати и фрагментирани в глобалното „отворено общество“, следва да помогне за създаването на визия за възможностите в съществуващите или в нови секторни ниши¹³.

Балансът между този партньорски подход „отдолу-нагоре” и елемента на публична намеса „отгоре-надолу” (свързан с насърчаването и направляването на процесите на интелигентна специализация от ЕК), в контекста на създаването на необходимата управленческа рамка за функционирането на специализацията, е един от елементите, които я характеризират като „интелигентна”¹⁴. Останалите такива елементи са глобалната ѝ перспектива (преди всичко) и широко-базираното, отвъд-технологично (продуктово и процесно) разбиране за иновациите, включително публични и социални.

¹² Бел. на автора: Ориентацията на интелигентната специализация към акцентирание върху споделянето на знания и взаимодействие между заинтересованите страни, наподобява Стратегиите за управление на знанията в корпорациите с фокус върху хората (*тяхна алтернатива са стратегиите, ориентирани към системите*). Иначе казано, регионалните РИСЗ могат да бъдат оприличени на своеобразни „публични стратегии за управление на знанието”, подобни на тези в частния сектор, чиято цел е да бъде подпомогната успешното развитие на компанията. Вж. повече: Bryan Bergeron, B., *Essentials of Knowledge Management*, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, 2003

¹³ Ръководство за научноизследователски и иновационни стратегии за интелигентна специализация (РИСЗ), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2012 г.

¹⁴ Saublens, Ch., *Directory of "No-Nonsense" Activities To Build S³-minded Regions*. Scoping Document for Agorada 2011+, European Association of Development Agencies, Bielsko-Biala (PL), 17/18 November 2011

ИЗВОДИ

Развитието на интелигентната специализация като приложно проявление на регионализацията във времена на глобализация, освен всичко, изисква наличието на определена система от насърчителни и подкрепящи мерки, която е от особено значение, тъй като социалната стойност на произведеното знание е много голяма, от една страна, но от друга, според изследователи като Берт ван Арк¹⁵, в настоящата глобализираща се икономическа среда политическите предизвикателства пред осъществяването на технологичния и иновационен прогрес нарастват поради натиска на глобалната среда върху предприемаческите агенти да се фокусират върху краткосрочни въпроси от оперативен характер с бърза възвръщаемост на вложенията - като оптимизацията на разходите, загърбвайки тактическите и стратегически цели за постигане на устойчив расетж. Иначе казано, регионализацията не е алтернатива на глобализацията, но не и безусловна даденост. Тя е въпрос на стратегическо усилие за „спечелване на бъдещето“.

В бъдеще е необходимо ефективно оценяване на развитието на процесите на регионална интелигентна специализация и усилия в насока идентификация на потребностите от съпътстващи инвестиции в сектори, формиращи човешки капитал, адекватен на новите глобални потребности.¹⁶ Така например, най-съвременните изследвания се фокусират върху въвличането на университетите в процесите на регионално икономическо развитие и тяхната роля в подкрепа на регионалните иновационни системи¹⁷ - т.нар. „третата роля“¹⁸ на университетите, която превежда и пренася концепцията за „тройната спирала“¹⁹ (синергичната интеракция между университети, бизнес и държава) в регионален контекст, редом с глобалния.

¹⁵ Ван Арк е вице-председател на експертната група „Знание за икономически растеж“ (Knowledge for Growth) към комисаря по наука и изследвания в ЕК, в периода 2005-2006г. Вж. повече: S&T policy in times of crisis: Prospects for the knowledge-based economy (2009).

¹⁶ Форей, Д., Дейвид, П. и Хоул, Б., Интелигентна специализация – Концепцията, Knowledge Economists Policy Brief n° 9, ГД „Изследвания“, ЕК, 2009г.

¹⁷ Според Куук (2001), регионални иновационни системи има развити тогава, когато подсистемата за генериране на знание – университети, изсл. фирми, агенции, специалисти, е систематично обвързана в процес на интерактивно учене, в рамките на мрежи на знанието, с подсистемата на експлоатация на знанието – регионални индустриални структури и клъстери. Вж. подробно: Cooke, P. (2001): Regional innovation systems, clusters, and the knowledge economy. Industrial and Corporate Change.

¹⁸ Chatterton, P., Goddard, J., The Response of Higher Education Institutions to Regional Needs, European Journal of Education Vol. 35, No. 4, Higher Education and the Stakeholder Society (Dec., 2000)

¹⁹ За подробности вж.: Etzkowith, H., Leydesdorff, L., The dynamics of innovation: From national systems to a Triple Helix of University-industry-government relations, Research Policy 29, 2000

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В глобалната икономика, в която знанието се превръща в най-стратегическия ресурс, а процесът на учене и предприемаческо откриване – в най-фундаменталната дейност за повишаване на конкурентоспособността на даден сектор или бизнес-организация²⁰, регионализацията – особено в сфери като научните изследвания и иновациите, придобива още по-голямо значение с оглед на повишените очаквания и изисквания на глобалната среда.

Практическо доказателство за това е концепцията за интелигентна специализация (S3) извървяла своя път от академичните среди до сърцето на стратегическото планиране и програмиране на регионалната политика на ЕС едва за няколко години, свързвайки секторите на научните изследвания и иновациите с проблемите на регионалното развитие, конкурентоспособността и глобалните пазари.

ИЗТОЧНИЦИ

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- OECD, The Knowledge-Based Economy. OECD, Paris, 1996.
- Saublens, Ch., Directory of "No-Nonsense" Activities To Build S³-minded Regions. Scoping Document for Agorada 2011+, European Association of Development Agencies, Bielsko-Biala (PL), 17/18 November 2011.
- Cooke, P., Regional innovation systems, clusters, and the knowledge economy. Industrial and Corporate Change, 2001.
- Chatterton, P., Goddard, J., The Response of Higher Education Institutions to Regional Needs, European Journal of Education Vol. 35, No. 4, Higher Education and the Stakeholder Society, Dec., 2000.
- Del Castillo, J., Barroeta, B. & Paton, J., Converting Smart Specialisation Into a Regional Strategy, INFYDE Working Paper, Year 1 - Vol. 2 N^o1, 2011
- Etzkowitz, H., Leydesdorff, L., The dynamics of innovation: From national systems to a Triple Helix of University-industry-government relations, Research Policy 29, 2000.

²⁰ OECD, The Knowledge-Based Economy. OECD, Paris, 1996

АДМИНИСТРАТИВНИ ДОКУМЕНТИ

- Ръководство за научноизследователски и иновационни стратегии за интелигентна специализация (РИС3), Служба за публикации на Европейския съюз, Люксембург, 2012 г.
- Форей, Д., Дейвид, П. и Хоул, Б., Интелигентна специализация – Концепцията, Knowledge Economists Policy Brief n° 9, ГД „Изследвания”, ЕК, 2009г.
- Foray, D., Van Ark, B., Smart Specialisation in a truly integrated research area is the key to attracting more R&D to Europe, Policy Brief no 1, ЕС, 2007

ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ

- http://ec.europa.eu/europe2020/index_bg.htm
- http://ec.europa.eu/invest-in-research/monitoring/knowledge_en.htm
- http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/tajani/hot-topics/innovation-union/index_bg.htm
- <http://vnk.fi/ajankohtaista/puheet/puhe/en.jsp?oid=359911>